

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΑΝΟΙΚΤΑ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ

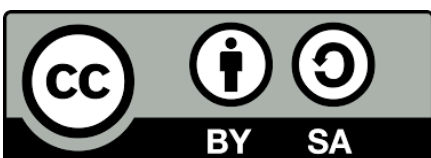

Τίτλος Μαθήματος: Εκπαιδευτική Πολιτική Ι : Επαγγελματισμός των εκπαιδευτικών και διοίκησης εκπαίδευσης

Ενότητα: Όρια και συνέπειες της πολιτικής για τον επαγγελματισμό των εκπαιδευτικών

Διδάσκουσα : Καθηγήτρια Σιάνου-Κύργιου Ελένη

Τμήμα: Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΝΟΤΗΤΑ 6^η

ΟΡΙΑ ΚΑΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΣΜΟ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ

Μπορεί να μεταβληθεί η διδασκαλία σε επάγγελμα;

Η συζήτηση για τον επαγγελματισμό των εκπαιδευτικών δικαιολογεί το πλήθος των μελετών, εξηγεί την επαναφορά στο προσκήνιο του ερωτήματος, αν μπορεί η διδασκαλία να μετασχηματισθεί σε επάγγελμα, για την απάντησή του οποίου αξιοποιούνται οι προσεγγίσεις που βασίζονται στην κοινωνιολογική παράδοση και καταλήγουν σε αντιφατικά συμπεράσματα.

Υποστηρίζεται συχνά ότι είναι δύσκολο να αναγνωρισθεί η διδασκαλία σε επάγγελμα.

- Οι εκπαιδευτικοί δε διαθέτουν αυτονομία κατά την άσκηση του έργου τους.
- Δεν εκπροσωπούνται από ένα συλλογικό όργανο με θεσμοθετημένη εξουσία της αυτορρύθμισης.
- Υπάρχει μια διαρκώς διευρυνόμενη βάση γνώσεων, αλλά δεν έχει κωδικοποιηθεί, δεν προσφέρεται με συστηματικό τρόπο και δεν είναι προσβάσιμη στους ασχολούμενους με τη διδασκαλία.
- Η εκπαίδευση των εκπαιδευτικών είναι ανεπαρκής και δεν παρέχει την αναγκαία υποδομή που βασίζεται στη θεωρητική γνώση και την πρακτική άσκηση, με προκαθορισμένους κανόνες που θα διαμορφώνονται από τους ίδιους.

Γενικότερα, οι μελέτες που υποστηρίζουν ότι είναι δύσκολο να μετασχηματισθεί η διδασκαλία σε επάγγελμα αναφέρουν τους ακόλουθους κυρίως λόγους:

1. Η εκπαίδευση των εκπαιδευτικών είναι ενταγμένη στα πανεπιστήμια, αλλά παραμένει υποβαθμισμένη. Τα προγράμματα σπουδών δεν έχουν την ανάλογη ποιότητα και το εύρος των σχολών που οδηγούν στα κατά παράδοση επαγγέλματα. Δεν παρέχουν

υψηλού επιπέδου γνώση, ώστε να προετοιμάζουν επαγγελματίες, εξειδικευμένους στην άσκηση της διδασκαλίας. Τούτο έχει ως αποτέλεσμα οι εκπαιδευτικοί να αντιδρούν στη διδακτική πράξη με βάση το ένστικτο και την εμπειρία, παρά με τον ορθολογισμό του επαγγελματία. Δεν καλλιεργούν, επίσης, την υπευθυνότητα, για την οποία δεν εκδηλώνεται πίεση από τους γονείς, αφού η πλειοψηφία των μαθητών στη δημόσια εκπαίδευση έχει χαμηλή κοινωνική προέλευση.

2. Η σχέση των εκπαιδευτικών με τη διδασκαλία δεν είναι τόσο στενή όσο των επαγγελματιών, γιατί δεν προσφέρει προοπτικές για μία μακροχρόνια καριέρα. Παραμένει μία έμμισθη εργασία στο δημόσιο τομέα υπαξιολογημένη, με χαμηλές αμοιβές που προσελκύει υψηλά ποσοστά γυναικών και άνδρες με χαμηλή, κατά κανόνα, κοινωνική προέλευση. Οι εκπαιδευτικοί δεν απολαμβάνουν υλικά και συμβολικά οφέλη ανάλογα με αυτά των επαγγελματιών, εκτός από μια μειοψηφία στελεχών που κατέχουν υψηλές θέσεις στη διοικητική πυραμίδα.
3. Οι πρακτικές που αξιοποιούν οι εκπαιδευτικοί, κατά την άσκηση του έργου τους, διαφέρουν από τις εξατομικευμένες πρακτικές των ασκούντων τα κατά παράδοση επαγγέλματα.
4. Δε διαθέτουν ανάλογη αυτονομία κατά την άσκηση του έργου τους, αφού ασκείται κρατικός έλεγχος στα αναλυτικά προγράμματα και τη διδακτική πράξη.

5. Οι συνδικαλιστικές οργανώσεις των εκπαιδευτικών προβάλλουν αιτήματα που ταυτίζονται αυτά των δημοσίων υπαλλήλων και διαφοροποιούνται σε μεγάλο βαθμό από αυτά των επαγγελματιών ενώσεων.
6. Οι Επιστήμες της Αγωγής δεν είναι σε τέτοιο βαθμό ανεπτυγμένες, ώστε να διαμορφωθεί μια επαρκής και διαρκώς διευρυνόμενη ερευνητική και θεωρητική βάση που θα παρέχει στους εκπαιδευτικούς υποδομή, ανάλογη με αυτή που διαθέτουν οι επαγγελματίες.

Το μεγαλύτερο μέρος της επιστημονικής συζήτησης εστιάζεται στις συνέπειες που έχουν οι πολιτικές για την ενίσχυση του επαγγελματισμού των εκπαιδευτικών.

Όσες μελέτες συμφωνούν με την επικρατούσα τεχνοκρατική θεωρία υποστηρίζουν ότι μπορούν να προσφέρουν σημαντικά οφέλη για τους εκπαιδευτικούς, το σχολείο και την κοινωνία.

Όσες εξετάζουν τις πολιτικές από μια κριτική σιοπιά προσπαθούν να αποδείξουν ότι έχουν αρνητικές συνέπειες σε μακρο- και μικρο-επίπεδο, τελικά οδηγούν στην αποεπαγγελματοποίησή της.

Η ανεπάρκεια της εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών, η σταδιακή υποβάθμισή της δεν τους προσφέρει την υποδομή για να ερμηνεύουν τις δυναμικές καταστάσεις της διδακτικής πράξης, να λαμβάνουν πρωτοβουλίες για την επίλυση των προβλημάτων και να εκτιμούν τις συνέπειές τους.

Συνδέουν, επίσης, τον επαγγελματισμό των εκπαιδευτικών με την αξιολόγηση του έργου τους, όπως και με τη θεσμοθέτηση κινήτρων που αναμένεται να συνεισφέρουν στην ανάπτυξη πρωτοβουλιών, την εξασφάλιση ποιοτικών αποτελεσμάτων.

Ο Hargeaves δίνει ιδιαίτερη έμφαση στα κίνητρα και υποστηρίζει ότι συμβάλλουν στην ανάδυση μιας νέας μορφής επαγγελματισμού που καλλιεργεί το πνεύμα συνεργασίας, βοηθά τους εκπαιδευτικούς να ξεφύγουν από την απομόνωση¹. Η ανάπτυξη μιας νέας μορφής επαγγελματισμού, η κατάλληλη διαχείριση της γνώσης και η αξιοποίηση του «κοινωνικού κεφαλαίου» από τους εκπαιδευτικούς είναι προϋπόθεση για να καταστεί πιο αποτελεσματικό το σχολείο και να αναβαθμισθεί ποιοτικά η διδασκαλία.

Χρειάζεται όμως τα σχολεία να λειτουργούν κατά τα πρότυπα των επιχειρήσεων, ώστε να αξιοποιούν τα προσόντα των εκπαιδευτικών που συχνά έχουν ελλιπή γνώση για τους τρόπους και τα μέσα άσκησης της διδασκαλίας. Αυτό που έχει μεγάλη σημασία είναι να γνωρίζουν πώς να παράγουν και να μεταδίδουν με αποτελεσματικό τρόπο τη λειτουργική γνώση στους μαθητές. Επίσης, να συμμετέχουν σε ομάδες επαγγελματικής ανάπτυξης που βοηθούν να οριοθετήσουν το πλαίσιο των δραστηριοτήτων τους στη διδακτική πράξη και να εφαρμόζουν πρακτικές για να σχεδιάζουν και να βελτιώνουν το έργο τους.

Ο Burbules και η Densmore, στηριζόμενοι στην κριτική παράδοση της κοινωνιολογίας των επαγγελμάτων, εξετάζουν τις πολιτικές για την προώθηση του επαγγελματισμού των εκπαιδευτικών και υποστηρίζουν ότι εδράζονται στην ταξινόμηση της δομολειτουργικής προσέγγισης. Θεωρούν ότι είναι μια λανθασμένη επιλογή που βασίζεται σε αβάσιμες υποθέσεις, παραβλέπει τις οικονομικές και τις κοινωνικές σχέσεις, το ιστορικό πλαίσιο, εντός του οποίου ορισμένες απασχολήσεις μετεξελίχθηκαν σε επαγγέλματα.

Η παραδοσιακή μορφή του επαγγελματισμού δεν μπορεί να εξασφαλίσει την ποιοτική βελτίωση της διδασκαλίας, υλικά και συμβολικά οφέλη στους εκπαιδευτικούς. Το κύρος των ασκούντων τα κατά παράδοση επαγγέλματα οφείλεται στην εξασφάλιση σημαντικών προνομίων και τη νομιμοποίησή τους.

Επιπλέον, ο επαγγελματισμός είναι μία κοινωνική «κατασκευή» που λειτουργεί σε συμβολικό επίπεδο, προκειμένου να αναγνωρισθεί η σημασία που έχει το συγκεκριμένο έργο για το δημόσιο συμφέρον, να γίνει πιο σαφής η διάκριση μεταξύ ελίτ επαγγελματιών και απλών απασχολήσεων.

Η υπόθεση πως αρκεί να αποκτήσει η διδασκαλία ορισμένα από τα χαρακτηριστικά τους βασίζεται στην τεχνοκρατική αντίληψη που δίνει έμφαση στα κίνητρα και τον ανταγωνισμό, έρχεται σε αντίθεση όμως με το συμμετοχικό χαρακτήρα της διδασκαλίας.

Δε λαμβάνει υπόψη ότι η σχέση των εκπαιδευτικών με τους μαθητές διαφέρει από αυτή των επαγγελματιών με τους «πελάτες», από την οποία εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό η ποιότητα του παραγόμενου έργου. Η διδασκαλία παρουσιάζει μεγάλες διαφορές, ως προς τη μορφή και την ποιότητά της. Μπορεί να είναι μια δραστηριότητα ρουτίνας που περιορίζεται στην απλή αναπαραγωγή προανατασκευασμένων μαθημάτων ή μια υψηλού επιπέδου και απαιτήσεων επαγγελματική δραστηριότηταⁱⁱ.

Οι περισσότερες μελέτες όμως προσπαθούν να αποδείξουν ότι οι πολιτικές για τον επαγγελματισμό υποτάσσουν τους εκπαιδευτικούς σε ισχυρές μορφές κρατικού ελέγχου, τη διδασκαλία σε άμεσες μορφές ρύθμισης, με αποτέλεσμα να μεταπίπτει σε μία τυποποιημένη απασχόληση ρουτίνας και η μάθηση σε μία τυπική διαδικασία που πιστοποιεί απλώς ότι οι μαθητές έχουν ήδη «εκπαιδευτεί».

Η ενίσχυση του κρατικού έλεγχου συνδέεται με τη διαμόρφωση του κράτους-αξιολογητή που χρησιμοποιεί τις τεχνικές του μάνατζμεντ για να αξιοποιήσει το ανθρώπινο δυναμικό της εκπαίδευσης και να νομιμοποιήσει τις πολιτικές επιλογές.

Στο πλαίσιο αυτό, η αξιολόγηση και οι διαδικασίες απολογισμού έχουν σκοπό οι εκπαιδευτικοί να ανταποκρίνονται με μεγαλύτερη επάρκεια στις απαιτήσεις του προκαθορισμένου έργου τους. Περιορίζουν τις πιθανότητες να

δουν κριτικά τη διδασκαλία και να διαχειρίζονται με αυτονομία τη διδακτική πράξη. Μεγαλώνουν τον κίνδυνο να μεταβληθούν σε τεχνικούς που ανταποκρίνονται μηχανιστικά σε συγκεκριμένες υποχρεώσεις. Μεταβάλλουν τις συνθήκες εργασίας των εκπαιδευτικών και συντελούν στην εντατικοποίηση της εργασίας τους.

Σε σχέση με την εντατικοποίηση της εργασίας των εκπαιδευτικών ο Apple υποστηρίζει ότι συνδέεται με τη γενικότερη εντατικοποίηση της εργασίας στις καπιταλιστικές κοινωνίες, κατά το τέλος του 20^{ου} αιώνα, καθώς το κεφάλαιο δοκιμάζεται από την κρίση της συσσώρευσης και πιέζει τις κυβερνήσεις να λάβουν μέτρα για να γίνουν πιο αποδοτικοί οι δημόσιοι οργανισμοί. Η πολιτική που υπόσχεται την ενίσχυση του επαγγελματισμού αποσκοπεί στη δημιουργία ενός νέου τύπου εκπαιδευτικού, του τεχνικού, που συμμορφώνεται άκριτα στις απαιτήσεις του προορρυθμισμένου έργου του. Αξιολογείται για την υλοποίηση των αναλυτικών προγραμμάτων με συγκεκριμένες διδακτικές μεθόδους που κατασκευάστηκαν από άλλους και βιώνει το διαχωρισμό της σύλληψης από την πράξηⁱⁱⁱ.

Στο ίδιο ζήτημα αναφέρεται και η Gewirtz που υποστηρίζει ότι η εκπαιδευτική πολιτική που ακολουθείται, στο πλαίσιο του μετά-προνοιακού κράτους, προωθεί μεταρρυθμίσεις που αντανακλούν τη βούληση να ασκηθεί μεγαλύτερος έλεγχος στην εργασία των εκπαιδευτικών και να ανασυγκροτηθεί η διδασκαλία. Με βάση τα ευρήματα της έρευνας της επισημαίνει ότι έχει σοβαρές επιπτώσεις στον τρόπο εργασίας των εκπαιδευτικών που βιώνουν την απώλεια της αυτονομίας τους, την επιταχυνόμενη εντατικοποίηση των δραστηριοτήτων και το καθημερινό στρες στο έργο τους.^{iv}

Άλλες μελέτες συνδέουν την προώθηση του επαγγελματισμού με την αναδόμηση των σχέσεων εξουσίας.

Ο Ball εξετάζει τον επαγγελματισμό των εκπαιδευτικών ως μέρος της προσπάθειας που καταβάλλουν οι κυβερνήσεις να μετασχηματίσουν τις γραφειοκρατικές δομές, τη διοίκηση και τις λειτουργίες της εκπαίδευσης. Χρησιμοποιεί την έννοια της εξουσίας, όπως την αναλύει στο έργο του ο Φουκώ, και προσπαθεί να ανιχνεύσει τους παράγοντες που επενεργούν και σε συνδυασμό με τη διείσδυση των δυνάμεων της αγοράς συμβάλλουν στην αναδόμηση των σχέσεων εξουσίας στην εκπαίδευση.

Υποστηρίζει ότι η ενίσχυση του κρατικού ελέγχου υποδηλώνει μια βαθιά δυσπιστία για το έργο που παράγουν οι εκπαιδευτικοί και συμβάλλει στον αποκλεισμό τους από πεδία παρέμβασης που ήταν προσβάσιμα στο παρελθόν.

Καθιστά το εκπαιδευτικό σύστημα πιο αυταρχικό και καλλιεργεί αντιφατικές αντιλήψεις για ένα νέο τύπο εκπαιδευτικού που μπορεί να είναι ο καινοτόμος επαγγελματίας, ο εργαζόμενος σε ένα ανταγωνιστικό περιβάλλον, ακόμη και ο υποταγμένος σε ισχυρές μορφές ελέγχου ή ο τεχνοκράτης εκπαιδευτικός που δεν αντιδρά σε αυτές.

Η Hargreaves υποστηρίζει ότι η έμφαση στον επαγγελματισμό των εκπαιδευτικών και η ενίσχυση του γραφειοκρατικού ελέγχου αντανακλούν τις ευρύτερες τάσεις που καταγράφονται στις σύγχρονες κοινωνίες, καθώς συντελείται η μετάβαση στην εποχή της νεωτερικότητας, η οποία δεν οδηγεί σε κάποια συγκεκριμένη έκβαση, όπως μαρτυρεί και το πρόθεμα μετά- που σημαίνει μετακίνηση προς τα πέρα, παρά προς κάτι συγκεκριμένο.

Οι τάσεις αυτές οφείλονται στην παγκοσμιοποίηση της πληροφορίας, μέσω των νέων τεχνολογιών, και στην οικονομική ζωή που θέτουν υπό αμφισβήτηση τους παραδοσιακούς τρόπους ελέγχου και τις λειτουργίες του κράτους.

Ωθούν τις κυβερνήσεις να επιλύσουν επίσης, τα ζητήματα της εθνικής ταυτότητας, της πολιτισμικής ανασυγκρότησης και του ελέγχου που φέρνουν

στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος την εκπαίδευση, καθώς αναλαμβάνει το φορτίο της διαχείρισής τους.

Στο πλαίσιο αυτό το κράτος προσπαθεί, μέσω του γραφειοκρατικού ελέγχου, να εξασφαλίσει τη συμμόρφωση των εκπαιδευτικών στις πολιτικές επιλογές και τη συμμετοχή τους στην προώθηση των αλλαγών. Ο έλεγχος συντηρεί τους παραδοσιακούς πυρήνες εξουσίας, αλλά είναι μια πρόκληση για την ανασυγκρότηση της εκπαίδευσης στους μεταμοντέρνους καιρούς κατά τους οποίους χρειάζεται να ανοιχτούν νέοι δρόμοι που θα ενισχύσουν το σεβασμό στην επαγγελματική κρίση των εκπαιδευτικών και θα προωθήσουν τη συμμετοχή τους στη λήψη αποφάσεων.^v

Επαγγελματισμός των εκπαιδευτικών και διοίκηση της εκπαίδευσης

Σε πολλές μελέτες επισημαίνεται ότι οι πολιτικές για τον επαγγελματισμό των εκπαιδευτικών συνδέονται με την αναδιάρθρωση του συστήματος διοίκησης. Βασίζονται στις θεωρητικές προσεγγίσεις για τη Διοίκηση Ολικής Ποιότητας' (Total Quality Management) που υιοθετείται σε πολλά κράτη για να βελτιώσουν την ποιότητα και την αποτελεσματικότητα της εκπαίδευσης.

Πρόκειται για μια πολιτική συνδεδεμένη με την προσπάθεια των κυβερνήσεων να αξιοποιήσουν την εκπαίδευση για να επιτύχουν υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης και να επιλύσουν οικονομικά κυρίως προβλήματα.

Η 'Διοίκηση Ολικής Ποιότητας' δίνει έμφαση στην αποτίμηση των αποτελεσμάτων, παρά στον έλεγχο των διαδικασιών, με αποτέλεσμα στα αποκεντρωτικά εκπαιδευτικά συστήματα, το κράτος αξιολογητής να προωθεί το συγκεντρωτισμό, ενώ στα συγκεντρωτικά συστήματα την αποκέντρωση. Και

στις δύο περιπτώσεις όμως ο τελικός σκοπός είναι κοινός, δηλαδή η ενίσχυση του κρατικού ελέγχου, οπότε δεν έχει μεγάλη σημασία η διάκριση συγκεντρωτικού – αποκεντρωτικού εκπαιδευτικού συστήματος.

Αυτό που έχει σημασία, αντίθετα, είναι ότι δημιουργείται ένα σύστημα πιο αποτελεσματικό στην άσκηση κρατικού ελέγχου, γιατί είναι δύσκολο να αμφισβητηθούν οι απολογιστικές διαδικασίες που στηρίζονται σε δείκτες ποιότητας και οι πρακτικές που υπόσχονται την προώθηση του επαγγελματισμού των εκπαιδευτικών, την ανάπτυξη μορφών ηγεσίας που σκοπός τους είναι να ενδυναμώσουν την αποδοτικότητα του ανθρώπινου δυναμικού και την αφοσίωση στις αξίες του οργανισμού.

Άλλωστε, η ‘Διοίκηση Ολική Ποιότητας’ απαιτεί το ανθρώπινο δυναμικό της εκπαίδευσης να ενσωματώσει την τεχνοκρατική κουλτούρα για να διαμορφωθεί ένας νέος τύπος εκπαιδευτικού που υπερβαίνει το παραδοσιακό σύστημα αξιών, διαθέτει μια ανανεωμένη την επαγγελματική ταυτότητα, που διευκολύνει τον εκσυγχρονισμό της εκπαίδευσης.

Η επαγγελματική ταυτότητα των εκπαιδευτικών άλλωστε ανανεώνεται και μετασχηματίζεται διαρκώς, υπό την επίδραση των ταχύτατων αλλαγών και της ρευστότητας, που καθιστούν αδύνατο να παραμείνει για μεγάλο διάστημα σταθερή, όπως συνέβαινε στο παρελθόν. Επιβάλλουν το διαρκή επαναπροσδιορισμό της, ώστε να υπερβεί τα παραδοσιακά της χαρακτηριστικά, να γίνει διαπραγματεύσιμη, ανοιχτή στις εξελίξεις και να διευκολύνει τον εκσυγχρονισμό της εκπαίδευσης.

Γι αυτό το λόγο οι εκπαιδευτικοί βρίσκονται στο επίκεντρο της εκπαιδευτικής πολιτικής που επιδιώκει να επιτύχει τρεις στόχους.

Πρώτον, να καταστούν πιο ευέλικτοι, ώστε να προσαρμόζονται στις νέες αξίες, τις διαρκείς θεσμικές αλλαγές.

Δεύτερον, να επαναπροσδιορισθεί η αντίληψη για το έργο τους

Τρίτον, να αναθεωρηθούν οι καθημερινές εμπειρίες και οι παιδαγωγικές πρακτικές τους, ώστε να αποδεχθούν ευκολότερα τον ενισχυμένο κρατικό έλεγχο στο έργο τους. Έτσι, θα εξασφαλισθεί σε μεγαλύτερο βαθμό η συμμόρφωσή τους στις πολιτικές επιλογές, η προσήλωσή τους στα οροθετημένα καθήκοντα, για την οποία μάλιστα καλούνται να λογοδοτήσουν.

Η φιλοσοφία, στην οποία στηρίζεται η ‘Διοίκηση Ολικής Ποιότητας’ βλέπει το σχολείο ως οργανισμό και τους μαθητές και τους γονείς ως πελάτες.

Δέχεται ότι οι αρχές που ισχύουν στον κόσμο των επιχειρήσεων μπορούν να χρησιμοποιηθούν και για τη βελτίωση των εκπαιδευτικών οργανισμών. Σύμφωνα με αυτές, το εκπαιδευτικό σύστημα χρειάζεται να καταστεί πιο ευέλικτο για να προσαρμόζεται στις οικονομικές και κοινωνικές αλλαγές. Να καταστεί πιο ανταγωνιστικό για να προσφέρει στους ‘πελάτες’, γονείς και μαθητές, υψηλού επιπέδου υπηρεσίες και μάλιστα με αποτελεσματικό τρόπο.

Στο πλαίσιο αυτής της αντίληψης, το μοντέλο της Νέας Δημόσιας Διοίκησης προβλέπει αλλαγές που υιοθετούνται ήδη σε πολλά κράτη με διαφορετικές μορφές. Έχουν σκοπό να καταστεί αποδοτικότερος ο δημόσιος τομέας, με την αξιοποίηση ουδέτερων στρατηγικών και τεχνικών μεθόδων για την επίτευξη προκαθορισμένων στόχων.

Επίκεντρό τους είναι οι εργασιακές σχέσεις, οι αρμοδιότητες των στελεχών, οι διαδικασίες λήψης αποφάσεων, ο τρόπος σκέψης και συμπεριφοράς, η επαγγελματική ταυτότητα των εργαζομένων. Γι αυτό δίνουν έμφαση στον επαγγελματισμό και την ανανέωση της επαγγελματικής ταυτότητας των εκπαιδευτικών που αποτελούν προϋπόθεση για να προωθηθούν οι τεχνικές του μάνατζμεντ.

Σύμφωνα με τη σχετική βιβλιογραφία, οι τεχνικές του μάνατζμεντ διαμορφώνουν ένα κανονιστικό σύστημα που ορίζει ποια γνώση είναι χρήσιμη, ποιος την κατέχει, ποιος τη μεταδίδει και με ποιους τρόπους, συμβάλλουν στην ανάπτυξη εσωτερικών μορφών ελέγχου. Παρέχουν αυξημένες αρμοδιότητες στα στελέχη και αναπτύσσουν μορφές ηγεσίας που αναδομούν τις σχέσεις εξουσίας. Δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στις διαδικασίες εκτέλεσης και ελέγχου των αλλαγών που σχεδιάζονται και επηρεάζουν το έργο και τις εργασιακές σχέσεις των εκπαιδευτικών.

Καθιστούν τις εργασιακές σχέσεις ανταγωνιστικές, ενώ παράλληλα διασπούν την ενότητα του σώματος των εκπαιδευτικών. Επιβάλλουν μορφές ηγεσίας που έχουν σκοπό την αποτελεσματικότερη διαχείριση της απόδοσης του ανθρώπινου δυναμικού και ενισχύουν τη δύναμη των στελεχών που, με το ζωτικής σημασίας διαμεσολαβητικό τους ρόλο, προσφέρουν στις κυβερνήσεις τη δυνατότητα να ασκούν έλεγχο 'από απόσταση'.

Υποστηρίζεται μάλιστα ότι είναι μέρος της προσπάθειας να δημιουργηθεί ένας ενιαίος δημόσιος τομέας με διαφορετικά από το παρελθόν χαρακτηριστικά που προτείνεται από το '90 και από τον ΟΟΣΑ.

Στο πλαίσιο της προβλέπονται μέτρα για την ενίσχυση της αποδοτικότητας, την αποκέντρωση της διοίκησης, την ευελιξία, την αξιοποίηση εναλλακτικών λύσεων για την παροχή δημοσίων υπηρεσιών.

Υποστηρίζεται η καθιέρωση κριτηρίων παραγωγικότητας και δεικτών αποδοτικότητας, ώστε να δοθούν κίνητρα στους εργαζόμενους και να δημιουργηθεί ένα ανταγωνιστικό περιβάλλον στους δημόσιους οργανισμούς που θα παρέχει αναβαθμισμένες υπηρεσίες και να συμβάλλει στη μείωση των δημόσιων δαπανών.

Η προσπάθεια αυτή επαναπροσδιορίζει τους όρους λειτουργίας του κράτους πρόνοιας, εφαρμόζοντας μορφές οργάνωσης και συντονισμού που χρησιμοποιούν οι επιχειρήσεις, ώστε να καταστεί αποτελεσματικότερη η

διαχείριση του δημόσιου τομέα. Χαρακτηριστικά γνωρίσματα του είναι ο συλλογικός προγραμματισμός, η αποδοτικότερη διαχείριση των πόρων, η ανάπτυξη στόχων, η αξιολόγηση με δείκτες απόδοσης. Πολιτικός του στόχος να ανασυγκροτηθούν οι υπηρεσίες του κράτους πρόνοιας, με βάση την αρχή της αποτελεσματικότητας και να δημιουργηθεί ένα ανταγωνιστικό κράτος που θα συνεισφέρει στην οικονομική ανάπτυξη.

Από την προηγηθείσα συνοπτική επισκόπηση της σχετικής βιβλιογραφίας συμπεραίνεται ότι δεν υπάρχει μια κοινά αποδεκτή απάντηση στο ερώτημα, αν μπορεί η διδασκαλία να μετασχηματισθεί σε επάγγελμα.

Ο επαγγελματισμός των εκπαιδευτικών αποτελεί, τις τελευταίες δεκαετίες, επίκεντρο της εκπαιδευτικής πολιτικής και της επιστημονικής συζήτησης. Χρησιμοποιούνται ποικίλες θεωρητικές προσεγγίσεις που επικεντρώνονται κυρίως στις συνέπειες που έχουν στους εκπαιδευτικούς, τη διδασκαλία, τις λειτουργίες του εκπαιδευτικού συστήματος.

Από τα συμπεράσματα των ερευνών προκύπτει ότι η προώθησή του επαγγελματισμού των εκπαιδευτικών είναι μια πολύπλοκη διαδικασία, στην οποία παίζουν ρόλο τρεις φορείς εξουσίας.

Το κράτος που διαχειρίζεται τα ζητήματα της εκπαίδευσης, κατευθύνει τους προσανατολισμούς της εκπαιδευτικής πολιτικής, ορίζει τους στόχους της μεταρρύθμισης, αποφασίζει για τις αλλαγές και τις διαχειριστικές πρακτικές.

Το ακαδημαϊκό προσωπικό στις σχολές εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών που συνεργάζεται συχνά με τις κυβερνήσεις και συμμετέχει στο σχεδιασμό της εκπαιδευτικής πολιτικής.

Οι συνδικαλιστικές οργανώσεις των εκπαιδευτικών που προβάλλουν αιτήματα για να προσδώσουν στο έργο τους το χαρακτήρα του επαγγέλματος και να συμμετέχουν στη διαχείριση των εκπαιδευτικών ζητημάτων.

Από τον τεχνοκρατικό στο δημοκρατικό επαγγελματισμό

Από το σύγχρονο προβληματισμό για τον επαγγελματισμό των εκπαιδευτικών συνάγεται το συμπέρασμα ότι τα κύρια κριτήρια που τεκμηριώνουν την προώθησή του είναι η πραγματογνωμοσύνη, η υπευθυνότητα και η αυτονομία.

Τα κριτήρια αυτά είναι κοινώς αποδεκτά και άμεσα συνδεδεμένα μεταξύ τους. Απορρέουν από την αντίληψη ότι οι ασκούντες τα επαγγέλματα αντιμετωπίζουν σύνθετες, απρόβλεπτες καταστάσεις που η διαχείρισή τους απαιτεί ειδικές γνώσεις. Για να τις εφαρμόσουν όμως χρειάζεται να διαθέτουν αυτονομία που να συνοδεύεται από την καλλιέργεια της υπευθυνότητας, την αφομοίωση των επαγγελματικών αξιών, κανόνων και αρχών.

Προϋπόθεση για να προωθηθεί ο επαγγελματισμός των εκπαιδευτικών είναι η παροχή υψηλού επιπέδου αρχικής εκπαίδευσής που συνδέει τη θεωρητική υποδομή με την πρακτική άσκηση. Προσφέρει τη διαπιστευμένη γνώση που καλλιεργεί τις αναγκαίες ικανότητες και δεξιότητες για την επιτυχή άσκηση της διδασκαλίας. Παράλληλα, καλλιεργεί την υπευθυνότητα και τον αυτοέλεγχο που νομιμοποιούν την αυτονομία, ώστε να διαχειρίζονται αποτελεσματικά τα προβλήματα, την ποικιλία των καταστάσεων στη διδακτική πράξη που καθιστά αδύνατη τη χρήση ενός προκαθορισμένου πλαισίου παιδαγωγικών πρακτικών. Κάθε προσπάθεια, άλλωστε, για την τεχνοκρατική διαχείριση της διδακτικής πράξης ενισχύει τον κρατικό έλεγχο και συνεπώς αποεπαγγελματοποιεί τη διδασκαλία. Γι αυτό έχει μεγάλη σημασία η ανάλυση των τρόπων και των μέσων που αξιοποιούνται για την προώθηση του επαγγελματισμού.

Με κριτήριο τους τρόπους που προτείνονται ή χρησιμοποιούνται για την προώθηση του επαγγελματισμού εντοπίζονται δύο σχετικές θεωρήσεις.

Σύμφωνα με την πρώτη βασικές προϋποθέσεις είναι η αναβάθμιση της εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών, η αύξηση των κριτηρίων επάρκειας για το διορισμό, η αξιολόγηση του παραγόμενου έργου σε ατομικό επίπεδο και σε επίπεδο εκπαιδευτικών οργανισμών και μονάδων, η εφαρμογή του μάνατζμεντ για τη διαχείριση της απόδοσης του ανθρώπινου δυναμικού της εκπαίδευσης.

Σύμφωνα με τη δεύτερη, βασικές προϋποθέσεις είναι η τυποποίηση της διδασκαλίας, η επιβολή κανονιστικών αρχών στη διδακτική πράξη και η κωδικοποίηση των παιδαγωγικών μεθόδων. Παράλληλα, η αξιολόγηση και οι απολογιστικές διαδικασίες με συγκεκριμένους δείκτες για την ανάπτυξη μηχανισμών εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου, την καλλιέργεια της υπευθυνότητας, ώστε να ενισχυθεί η αποδοτικότητά τους. Είναι προφανές, ότι η πρώτη θεώρηση δίνει έμφαση στην ανάπτυξη των κίνητρων και του ανταγωνισμού, ενώ η δεύτερη στην ενίσχυση του κρατικού ελέγχου, παρουσιάζουν δηλαδή, διαφορές ως προς την αφετηρία.

Από το σύγχρονο προβληματισμό διαπιστώνεται ότι οι βασικές μορφές επαγγελματισμού που προτείνονται είναι δύο: ο τεχνοκρατικός και ο δημοκρατικός επαγγελματισμός.

Ο τεχνοκρατικός επαγγελματισμός είναι κεντρική συνιστώσα της επικρατούσας νεοφιλελεύθερης εκπαιδευτικής πολιτικής. Δίνει έμφαση στην αποτελεσματικότερη αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού της εκπαίδευσης. Για την προώθηση προτείνονται παιδαγωγικές και διοικητικές αλλαγές και μέτρα για την ανασυγκρότηση της εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών, την ανανέωση της επαγγελματικής τους ταυτότητας που επηρεάζει τις αντιλήψεις, τις στάσεις και τις συμπεριφορές τους.

Η έμφαση που δίνεται στην επαγγελματική ταυτότητα απορρέει από τη θεώρηση ότι δεν αρκεί η υψηλού επιπέδου, ειδική εκπαίδευση για την άσκηση

της διδασκαλίας, αλλά χρειάζεται να μετασχηματισθεί η υποκειμενικότητά τους για να ανασυγκροτηθεί ο ρόλος τους. Τεκμηριώνει την άποψη ότι βασίζονται στις τεχνικές του μάνατζμεντ για την αξιοποίηση των ανθρωπίνων πόρων που δίνουν έμφαση στις ταυτότητες και τους ρόλους που ορίζουν τις στάσεις και τις συμπεριφορές, τον τρόπο που οι εργαζόμενοι αντιμετωπίζουν τις αλλαγές. Επίσης, την αποδοχή της θεώρησης ότι οι τεχνικές του μάνατζμεντ μπορεί να επιλύσουν τα προβλήματα της εκπαίδευσης, ότι οι πρακτικές του ιδιωτικού τομέα γενικότερα για την αξιοποίηση των ανθρωπίνων πόρων μπορούν να αξιοποιηθούν και στο δημόσιο.

Κατά τη νεοφιλελεύθερη προσέγγιση ο τεχνοκρατικός επαγγελματισμός διευκολύνει την προώθηση των αναγκαίων αλλαγών στο μικρο-επίπεδο της σχολικής μονάδας, καλλιεργεί την υπευθυνότητα των εκπαιδευτικών, ενισχύει τις ατομικές πρωτοβουλίες και αναβαθμίζει την ποιότητα των εκπαιδευτικών υπηρεσιών. Παρέχει συμβολικά και υλικά οφέλη στους εκπαιδευτικούς, γιατί μεταβάλλει τη διδασκαλία σε επάγγελμα καριέρας.

Κατά τις κριτικές προσεγγίσεις, νομιμοποιεί τις αλλαγές για την ενίσχυση του επαγγελματισμού των εκπαιδευτικών που είναι το πρόσημα για να ενισχυθεί ο κρατικός έλεγχος στη διδασκαλία.

Επαγγέλλεται την ποιοτική αναβάθμισή της διδασκαλίας, αλλά την υποβαθμίζει, γιατί η ενίσχυση του κρατικού ελέγχου συμβάλλει στην τυποποίησή της που διασφαλίζει την αναπαραγωγή των προκατασκευασμένων μαθημάτων. Μεταβάλλει, δηλαδή, τη μορφή και το περιεχόμενο της και θέτει υπό αμφισβήτηση τις αξίες, με τις οποίες είναι συνυφασμένη, αφού μεταπίπτει σε μία δημοσιοϋπαλληλική απασχόληση ρουτίνας.

Υπόσχεται ότι οι εκπαιδευτικοί θα καταστούν επαγγελματίες, στην πράξη όμως τους καθιστά «μη επαγγελματίες», απλούς δημόσιους υπάλληλους που

καθήκον τους είναι να μεταδώσουν τη συγκεκριμένη γνώση με αποτελεσματικό τρόπο. Στην καλύτερη περίπτωση εξειδικευμένους τεχνικούς που διαθέτουν τις ικανότητες και τις δεξιότητες για να ανταποκριθούν, με μπιχεβιοριστικό σχεδόν τρόπο, στις απαιτήσεις του προρρυθμισμένου έργου τους. Να ασχολούνται με το 'πώς', παρά με το 'τι και το γιατί', με τη μορφή, και όχι με το περιεχόμενο και τις κοινωνικές διαστάσεις της διδασκαλίας. Συνδέεται με την γενικότερη προσπάθεια για την αποτελεσματικότερη διαχείριση της απόδοσης των εκπαιδευτικών, τον επαναπροσδιορισμό του νοήματος και της μορφής της διδασκαλίας.

Ο δημοκρατικός επαγγελματισμός αποτελεί μια εναλλακτική μορφή που δεν επιβάλλεται με τις θεσμικές αλλαγές, αλλά μπορεί να προκύψει, υπό ορισμένες προϋποθέσεις.

Πρώτον, από τη συνεργασία των εκπαιδευτικών με το ακαδημαϊκό προσωπικό των σχολών εκπαίδευσής τους που βοήθα και τις δύο πλευρές να κατανοήσουν τη φύση, τους περιορισμούς και τις προοπτικές της διδασκαλίας.

Δεύτερον, από την ενίσχυση της ανεξάρτητης έρευνας στις επιστήμες της Αγωγής για να διευρυνθεί και να κωδικοποιηθεί η ειδική γνώση, η οποία προσφέρει στους εκπαιδευτικούς την αναγκαία υποδομή, ώστε αυτόνομα να επιλέγουν και να αξιοποιούν τις πρακτικές που θεωρούν κατάλληλες για να βελτιώσουν το έργο τους, να καταστούν πιο αποδοτικοί.

Τρίτον, από τους αγώνες των εκπαιδευτικών σε συνεργασία με τους κοινωνικούς φορείς, τις κοινωνικές δυνάμεις που ενδιαφέρονται για τα ζητήματα της εκπαίδευσης.

-
- ⁱ D. H. Hargreaves (1994), 'The new professionalism: the synthesis of professional and institutional development', *Teaching and Teacher Education*, τευχ. 10, σσ. 423-438.
- ⁱⁱ G. Burbules & K. Densmore, (1991), "The limits of Making Teaching a Profession", *Educational Policy*, 5, 1, σσ. 44-63.
- ⁱⁱⁱ M. Apple (1993), *Εκπαίδευση και εξουσία*, Θεσσαλονίκη: Ο Παρατηρητής, σ.
- ^{iv} Βλ. S. Gewirtz (1997), Post-welfarism and the reconstruction of teachers' work in the UK, *Journal of Education Policy*, 12,4, σ.σ 217-231
- ^v A. Hargreaves (1997) Restructuring Restructuring : Postmodernizing and the Prospects for Education Change.' στο P. Brown et all (eds) *Education, Economy, Culture*, ο.π. σσ.335-353

**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα
Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων**

Τέλος Ενότητας

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Σημειώματα

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Διδάσκουσα : Καθηγήτρια Σιάνου-Κύργιου Ελένη.
«Εκπαιδευτική Πολιτική Ι : Επαγγελματισμός των εκπαιδευτικών και διοίκησης εκπαίδευσης. Όρια και συνέπειες της πολιτικής για τον επαγγελματισμό των εκπαιδευτικών». Έκδοση: 1.0. Ιωάννινα 2014. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση:
<http://ecourse.uoi.gr/course/view.php?id=1252>.

Σημείωμα Αδειοδότησης

- Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά Δημιουργού - Παρόμοια Διανομή, Διεθνής Έκδοση 4.0 [1] ή μεταγενέστερη.

[1] <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>.